

קידום שוויון מגדרי כדרך למניעת אלימות נגד נשים

מאת : WHO – World Health Organization

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/4th_milestones_meeting/publications/en

תרגום וסיכום : נועה נוימרק

תקציר :

1. קידום שוויון מגדרי הוא מרכיב משמעותי במניעת אלימות – מחקרים מראים שאי-שוויון מגדרי מגביר את הסיכוי לאלימות מצד גברים כלפי נשים, ומגביל את היכולת של הנפגעת לפנות לעזרה. יש הרבה מאוד צורות לאלימות נגד נשים, כאשר סקירה זו מתמקדת באלימות מצד בן-זוג, שהיא הנפוצה ביותר. מחקרים מראים כי בית הספר, הקהילה והתקשורת הם כלים מרכזיים אשר בכוחם לקדם שוויון ולמנוע אלימות נגד נשים, על-ידי איתגור הסטריאוטיפים המקנים לגברים כוח על נשים.
2. יוזמות בית ספריות כדרך למניעת אלימות נגד נשים – תכניות בית ספריות הנוגעות בסוגיות של אלימות מגדרית, יכולות לשנות נורמות מגדריות והתנהגויות הכרוכות בהן לפני שהן מוטמעות באופן עמוק בילדים ונוער. תוצאות חיוביות של תכניות כאלו כבר דווחו בארה"ב, קנדה ומקומות נוספים.
3. פעילויות קהילתיות יכולות להעצים נשים ולרתום גברים למאבק – בכוחה של פעילות קהילתית לאתגר נורמות מגדריות דרך תכניות כלכליות לדוגמא, אשר רותמות את הגברים כשותפים למאבק באלימות נגד נשים. לכך דרושים אנשי מקצוע מיונים, אשר יקדמו מטרות אלה.
4. מסרים תקשורתיים יכולים להשפיע על הנורמות המגדריות ולקדם זכויות נשים – קמפיינים תקשורתיים להעלאת מודעות המועברים באמצעי תקשורת ההמונים הם אפקטיביים בשינוי נורמות התנהגות, בייחוד כאשר נעשית עבודה טובה בהבנת הקהל והתאמת התכנים אליו. עם זאת, אין עדיין עדויות ברורות לגבי היכולת של פעילות תקשורתית לצמצם אלימות.
5. תכניות בתחום השוויון המגדרי צריכות לשלב נשים וגברים כאחד – כאשר תכניות כאלו הן נפרדות, הן עלולות דווקא להגביר את רמת הקונפליקט בין בני זוג, בעיקר בחברות עם חלוקת תפקידים מגדריים קשוחה. יש לבצע מחקר נוסף על-מנת לאתר דרכי התמודדות עם השפעות שליליות אלו.

הקדמה :

התפקידים וההתנהגויות של נשים וגברים מעוצבים ומשועתקים באמצעות הנורמות המגדריות של החברה. ישנן ציפיות חברתיות אשר מגדירות את ההתנהגות הראויה לגברים ונשים. הבדלים בתפקידים בין קבוצות מגדריות עשויים לייצר אי-שוויון, כך שמגדר אחד מועצם על-חשבון נחיתות המגדר האחר. כך, בחברות רבות נשים נחשבות נתונות וכפופות לגברים, ויש להן סטטוס

חברתי נמוך יותר. לחוסר השוויון המגדרי השפעות מרחיקות לכת בתחומי חיים שונים: נגישות לשירותי בריאות, הזדמנויות בשוק העבודה, רמת הכנסה, השתתפות פוליטית, חינוך ועוד.

לעיתים קרובות, אי השוויון המגדרי מגביר את הסיכון לאלימות מצד גברים כלפי נשים. מרבית מקרי האלימות הם בין בני זוג, אך יש הרבה צורות נוספות לאלימות נגד נשים. הפגיעה בנשים כתוצאה מהפעלת אלימות נעה בין פגיעה פיזית, דרך הריון בלתי רצוי, הידבקות במחלות מין, קשיים נפשיים, חרדה או דיכאון, ויכולה להגיע עד כדי התאבדות.

על כן, במשך שנים, המאבק באי-שוויון מגדרי נחשב לכלי מרכזי במניעת אלימות. מאבק זה כולל ערעור של התפיסות והקודים התרבותיים מהם מתפתח אי-השוויון, ומאמץ לשלב אוכלוסיות שונות בחברה בניסיון לצמצם את אי-השוויון. עם זאת, יש עוד דרך ארוכה ללכת, והסקירה תנסה לעמוד על השיטות המרכזיות בהן ניתן לנקוט: תכניות בית ספריות, מעורבות קהילתית וקמפיינים תקשורתיים. כאמור, יש סוגים רבים של אלימות נגד נשים, אך הסקירה תתמקד באלימות מצד בני זוג.

בית הספר:

תכניות בית ספריות שעוסקות בנושא המגדרי מנסות לגשת לסוגיה לפני שהסטריאוטיפים החברתיים הופכים מושרשים בקרב ילדים ובני נוער. הן פונות לתחומים שונים תחת הנושא, ביניהם אלימות בדייטים והתעללות מינית בקרב בני נוער. בין אם הן מועברות בקרב בנים בלבד, או בקבוצות מעורבות, מטרתן להעלות את המודעות לתופעת האלימות בין בני זוג, לאתגר את הנורמות המגדריות המקובלות, ולהפחית את האלימות בדייטים. היעילות של תכניות אלה נראית מבטיחה, על אף שלרוב היא נמדדת בטווח הקצר בלבד.

התכניות יעילות במיוחד כאשר מדובר בסדרה של מפגשים ולא אירוע חד-פעמי, וכאשר המטרה היא לשנות נורמות וכללי התנהגות ולא רק לספק מידע. בנוסף, נמצא כי על-מנת להשפיע על גברים, עדיפות קבוצות של גברים בלבד ולא כאלה מעורבות. תכניות למניעת אלימות מינית מופעלות בעיקר במערב, אך בשנים האחרונות מתחזקת המגמה גם במדינות מסוימות באפריקה. התכניות השונות, שכמה מהן מודגמות בסקירה, פונות לבני נוער, ומקיימות סדנאות אשר מטרתן לשנות את התפיסות המגדריות וכך להגביר את המודעות למשמעות החמורה של אלימות במשפחה. הסדנאות משפרות את מיומנות התלמידים ליצירת קשר בלתי אליים המבוסס על כבוד הדדי, התמודדות פתוחה יותר עם הסוגיה של יחסי מין, ודרכי תמיכה וליווי של נפגעות אלימות מינית. מדידת היעילות של חלק גדול מהתכניות הראה כי ביכולתן להקנות לתלמידים כלי התמודדות, אשר מפחיתים את הסובלנות שלהם למקרי אלימות ומגבירים את הביקורתיות כלפי אלימות או יחסים בעייתיים בזמן דייטים.

הקהילה:

תכניות קהילתיות שמטרתן השגת שוויון מגדרי יעסקו לרוב בהעצמה נשית, חיזוק נשים מבחינה כלכלית, ושינוי תפיסות מגדריות וסטריאוטיפים. תכניות מסוג זה יושמו בעיקר במדינות מתפתחות. רוב הקבוצות מתמקדות בנשים, וחלקן מוסיפות גם תכנים הקשורים בגבריות, נורמות מגדריות באופן כללי ואלימות. הדבר משקף את המודעות הגוברת לחשיבות של שילוב

גברים ובנים בשיח המגדרי, לא רק על מנת להגדיר מחדש תפיסות של גבריות הנשענות על שליטה וכוח, אלא גם על מנת לגייסם למאבק באלימות נגד נשים. התכניות הקהיליות אינן מתמקדות רק בשינוי יחידי, אלא שואבת להשפיע על קבוצה או אזור במאמץ לצמצם את האלימות המינית.

יוזמות מיקרו-מימון (micro-finance): מעניקות הלוואות קטנות בתנאים נוחים במטרה לספק משאבים לפרויקטים מעוטי יכולת. במסגרת התכנית הקהילתית בתחום המגדר, הן מאפשרות לעודד ולשפר את מצבן הכלכלי וכוחן החברתי של נשים. לעיתים מלבד הסיוע הכלכלי, משלבות התכניות גם סדנאות לשיפור הכלים והכישורים החברתיים-עסקיים של נשים. אחת התכניות המפותחות והמצליחות ביותר היא תכנית IMAGE בדרום אפריקה, אשר משלבת סיוע כלכלי עם סדנאות לשיפור הכישורים על-מנת להעצים נשים בעוני. התכנית עוסקת במניעת הידבקות ב-HIV, שינוי נורמות מגדריות, העלאת מודעות לאלימות בקרב בני זוג ועוד.

חשוב לזכור שלתוכניות מסוג זה יכולות להיות גם השלכות שליליות. לעיתים נוצרת תלות של נשים בזרימת הכסף מההלוואה, אשר אין ביכולתן להחזיר, ומעגל העוני רק מתרחב. יתר על כן, העצמאות הכלכלית של נשים מייצרת מיני השפעות שליליות בתוך הקהילה שלעיתים אינה מקבלת שינויים חברתיים אלו.

איתגור נורמות והתנהגות מגדרית: סוג אחר של תכניות קהילתיות עוסק בשינוי נורמות ואופני חשיבה אשר מצדיקים שימוש באלימות. ישנן דוגמאות מאסיה, אפריקה, אמריקה הלטינית ועוד. הערכה שנעשתה לפרויקטים מסוג זה מראה שביכולתם לצמצם אלימות ולשנות אופני התנהגות. עם זאת, מחקרי עומק עוד דרושים, במיוחד בקרב תכניות המשלבות קבוצות המיועדות לבנים בלבד.

בכל מקרה, פעילות קהילתית היא יעילה יותר כאשר המדריכים מוכשרים היטב וזכו באמון הקהילה. מחקרים מוכיחים כי תכניות אשר משלבות גם גברים, מונעות תגובת-נגד חריפה מצדם עקב השינויים בסטטוס החברתי של נשים בהקהילה.

תקשורת:

מעורבות של אמצעי התקשורת נשענת על כל המדיות הקיימות על-מנת לייצר שינוי חברתי רחב. במסגרת זאת ניתן להעלות את המודעות לסוגיה המגדרית, לאתגר התנהגויות מקובלות, לשנות נורמות וערכים חברתיים, ולייצר דיון ציבורי סביבם. מחקרים מראים כי התקשורת הינה כלי יעיל בהעלאת המודעות לבעיות של אלימות בין בני זוג, אך לא בהכרח בהפחתתה. קשה מאוד להצביע על קשר ישיר בין קמפיינים תקשורתיים לבין ירידה במספר מקרי האלימות. ישנן יוזמות אשר מופנות לקהל הגברים, במטרה להגביר את המודעות לאלימות נגד נשים ולהביא גברים לחשוב מחדש על אופני השימוש בכוח. ישנן תכניות אשר מתמקדות בשינוי מדיניות וחקיקה בתחום השוויון המגדרי ככלל והאלימות נגד נשים בפרט.

סיכום:

קידום שוויון מגדרי הוא צעד הכרחי במניעת אלימות. ישנן שלל תכניות בית-ספריות, קהילתיות ותקשורתיות שהוקמו לצורך כך, והן עושות זאת תוך השקעת מאמצים לשינוי הסטריאוטיפים

המגדריים שנותנים לגיטימציה לשליטה גברית על נשים. נדרשים עוד כלי הערכה על-מנת להבין את מידת ההשפעה של כלים אלה ישירות על מניעת אלימות נגד נשים.

מקובל לחשוב שכאשר תפקידים מגדריים הופכים גמישים יותר, כך נשים נהנות יותר מכוח, שליטה ועצמאות כלכלית, המביאים לירידה באלימות בין בני-זוג. על כן, חשוב להפעיל תכניות שונות בקרב גברים ונשים, ילדים וילדות, על-מנת לקדם שוויון מגדרי והפחתת אלימות.